

תמוז התשע"ג

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל
דמותו של יפתח הגלעדי
 לפרשת חקת (על פי שיעורים של הרב אלחנן סמט והרב יהונתן יעקבס)

1. שופטים יא, א-לג

סיחון את כל עמו ויחנו ביהצה וילחם עם ישראל. ויתן ה' - להי ישראל את סיחון ואת כל עמו ביד ישראל ויכום ויירש ישראל את כל ארץ האמרי יושב הארץ ההיא. ויירשו את כל גבול האמרי מארנון ועד היבק ומן המדבר ועד הירדן. ועתה ה' - להי ישראל הוריש את האמרי מפני עמו ישראל ואתה תירשנו. הלא את אשר יורישך כמוש אלהיך אותו תירש ואת כל אשר הוריש ה' - להינו מפנינו אותו נירש. ועתה הטוב טוב אתה מבלק בן צפור מלך מואב הרוב רב עם ישראל אם נלחם נלחם בס. בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה ובערעור ובבנותיה ובכל הערים אשר על ידי ארנון שלש מאות שנה ומדוע לא הצלתם בעת ההיא. ואנכי לא חטאתי לך ואתה עשה אתי רעה להלחם בי ישפט ה' השפט היום בין בני ישראל ובין בני עמון. ולא שמע מלך בני עמון אל דברי יפתח אשר שלח אליו.

ותהי על יפתח רוח ה' ויעבר את הגלעד ואת מנשה ויעבר את מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון. וידר יפתח נדר לה' ויאמר אם נתון תתן את בני עמון בידי. והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשווי בשלום מבני עמון והיה לה' והעליתהו עולה.

ויעבר יפתח אל בני עמון להלחם בס ויתנם ה' בידו. ויכם מערוער ועד בואך מנית עשרים עיר ועד אבל כרמים מכה גדולה מאד ויכנעו בני עמון מפני בני ישראל.

2. שופטים י' יז-יח:

יז וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּחַנוּ בְּגִלְעָד וַיֹּאסְפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּחַנוּ בְּמִצְפָּה. יח וַיֹּאמְרוּ הָעָם שְׂרֵי גִלְעָד אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יַחַל לְהִלָּחֵם בְּבְנֵי עַמּוֹן וַיְהִי לְרֹאשׁ לְכָל יִשְׂרָאֵל גִּלְעָד.

3. שופטים יא, יב:

"וישלח יפתח מלאכים אל מלך בני עמון לאמר: מה לי ולך כי באת אלי להלחם בארצי?"

4. שמואל א, יב, ח-יא:

"כאשר בא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אל ה', וישלח ה' את משה ואת אהרן ויוציאו את אבותיכם מצרים

"ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן אשה זונה ויולד גלעד את יפתח. ותלד אשת גלעד לו בנים ויגדלו בני האשה ויגרשו את יפתח ויאמרו לו לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה אחרת אתה. ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו. ויהי מימים וילחמו בני עמון עם ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את יפתח מארץ טוב. ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון. ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם. ויאמרו זקני גלעד אל יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישרי גלעד. ויאמר יפתח אל זקני גלעד אם משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן ה' אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש. ויאמרו זקני גלעד אל יפתח ה' יהיה שמע בינותינו אם לא כדברך כן נעשה. וילך יפתח עם זקני גלעד וישימו העם אותו עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה' במצפה.

וישלח יפתח מלאכים אל מלך בני עמון לאמר מה לי ולך כי באת אלי להלחם בארצי. ויאמר מלך בני עמון אל מלאכי יפתח כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד היבק ועד הירדן ועתה השיבה אתה בשלום. ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל מלך בני עמון. ויאמר לו כה אמר יפתח לא לקח ישראל את ארץ מואב ואת ארץ בני עמון. כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר עד ים סוף ויבא קדשה. וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום לאמר אעברה נא בארצך ולא שמע מלך אדום וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה וישב ישראל בקדש. וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב ויבא ממזרח שמש לארץ מואב ויחנון בעבר ארנון ולא באו בגבול מואב כי ארנון גבול מואב. וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמרי מלך חשבון ויאמר לו ישראל נעברה נא בארצך עד מקומי. ולא האמין סיחון את ישראל עבר בגבולו ויאסף

11. ההשוואה בין נדרו של יפתח לנדרים אחרים במקרא:

בראשית כח, כ-כא	במדבר כא, ב	שופטים יא, ל-לא
וידר יעקב נדר לאמר	וידר ישראל נדר לה'	וידר יפתח נדר לה' ויאמר
אם יהיה א-להים עמדי	אם נתן תתן את העם הזה בידי	אם נתון תתן את בני עמון בידי
ושבתי בשלום אל בית אבי		בשובי בשלום מבני עמון
והיה ה' לי לא-להים	והחרמתי את עריהם	והיה לה' והעליתיהו עולה

12. התנאי הכפול בנדרו של יפתח:

תנאי ראשון - "אם נתון תתן את בני עמון בידי"
תנאי שני - "...מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה לה'..."

וישובם במקום הזה. וישכחו את ה' - להיהם, וימכרו אתם ביד סיסרא שר צבא חצור, וביד פלשתים, וביד מלך מואב וילחמו בם. ויזעקו אל ה' ויאמר (קרי: ויאמרו) חטאנו כי עזבנו את ה' ונעבד את הבעלים ואת העשתרות, ועתה הצילנו מיד איבינו ונעבדך. וישלח ה' את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל, ויצל אתכם מיד איביכם מסביב ותשבנו בטח."

5. הגמרא במסכת ראש השנה (כה, ב):

"ואומר (תהלים צט, ו): 'משה ואהרן בכהניו, ושמואל בקראי שמו'. שקל הכתוב שלושה קלי עולם כשלושה חמורי עולם, לומר לך: ירובעל בדורו - כמשה בדורו, בדן בדורו - כאהרן בדורו, יפתח בדורו - כשמואל בדורו. ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הציבור - הרי הוא כאביר שבאבירים, ואומר (דברים יז, טז): 'ובאת אל הכהנים הלויים, ואל השפט אשר יהיה בימים ההם'. וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו? הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו, ואומר (קהלת ז, י): 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה'."

6. נדרו של יפתח (שופטים יא, פס' ל-לא):

וידר יפתח נדר לה' ויאמר אם נתון תתן את בני עמון בידי. והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה לה' והעליתיהו עולה.

7. הקשר בין הנדר לניצחון:

התנאי בנדר: "אם נתון תתן את בני עמון בידי" (יא, ל)

קיום התנאי: "ויתנם ה' בידו" (יא, לב)

8. טלמון (עולם התנ"ך, שופטים, עמ' 104):

"שילוב זה של עניין בעניין הוא מן האמצעים המובהקים שנקטו סופרי המקרא כדי לציין שאירועים מסוימים התרחשו בו זמנית, כלומר יפתח נדר את נדרו בזמן שיצא ממצפה גלעד לעבר בני עמון."

9. בראשית רבה פרשה ס', מהדורת תיאודור-אלבק, עמ' 642:

"יפתח שאל שלא כהוגן והשיבו הקב"ה שלא כהוגן. שאל שלא כהוגן שנאמר והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי וכו', אמר לו הקב"ה אילו יצא גמל אחד חמור אחד או כלב אחד הייתה מעלהו לי לעולה, מה עשה לו הקב"ה, והשיבו שלא כהוגן וזימן לו את ביתו הה"ד ויבא יפתח המצפה אל ביתו..."

10. רד"ק על שופטים י"א לא:

"...ואדני אבי ז"ל פירש והעליתיהו - הו"ו במקום 'או' ופירוש והיה לה' - הקדש אם אינו ראוי לעולה, או העליתיהו עולה אם ראוי לעולה, וכמו זה הו"ו מכה אביו ואמו - או אמו, ויפה פירש..."